

УДК 347.73

DOI: <http://doi.org/10.5281/zenodo.7699520>

М.С. ІЛЬНИЦЬКИЙ,

професор кафедри теоретичних та приватно-правових дисциплін
ПВНЗ "Київський міжнародний університет", доктор юридичних наук,
професор, м. Київ, Україна; e-mail: msilnyskyi@gmail.com;

ORCID: <https://orcid.org/0009-0001-7223-9745>

Ю.М. КРЕТ,

аспірантка кафедри правового забезпечення підприємницької діяльності та
фінансової безпеки Харківського національного університету внутрішніх справ,
м. Тернопіль, Україна; e-mail: uliakret10@gmail.com;

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7020-375X>

ОСОБЛИВІ СОЦІАЛЬНІ ВИПЛАТИ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦЯМ, ЯК ОБ'ЄКТ ФІНАНСОВО-ПРАВОВОГО ЗАХИСТУ

M.S. ILNYTSKYI,

Professor, Chair of Theoretical and Private Law Disciplines, Kyiv International University,
Doctor of Law, Professor, Kyiv, Ukraine; e-mail: msilnyskyi@gmail.com;

ORCID: <https://orcid.org/0009-0001-7223-9745>

YU.M. KRET,

Graduate Student, Chair of Legal Support of Entrepreneurial Activity and Financial Security,
Kharkiv National University of Internal Affairs, Ternopil, Ukraine; e-mail: uliakret10@gmail.com;

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7020-375X>

SPECIAL SOCIAL PAYMENTS TO MILITARY SERVANTS AS AN OBJECT OF FINANCIAL AND LEGAL PROTECTION

АНОТАЦІЇ (ABSTRACTS), КЛЮЧОВІ СЛОВА (KEY WORDS)

Постановка проблеми. Гарантовані державою права та свободи громадян України розповсюджуються на військовослужбовців, проте з врахуванням важливості їх діяльності, нагальною вимогою постає визначення правових засад фінансування особливих соціальних виплат, тобто пені, гарантій, компенсацій винагород тощо, які встановлені чинним законодавством з метою захисту їх соціальних потреб. Враховуючи обмеженість публічних фінансових ресурсів, що спрямовуються на соціальний захист військовослужбовців та компетенцію органів публічної адміністрації по їх призначенню та виплатами, актуальним є з'ясування особливостей різновидів соціальних виплат та окреслення повноважень по їх фінансуванню, як потужного засобу фінансово-правового захисту військовослужбовців, що гарантується державою. **Метою** статті є визначення сутності та особливостей фінансово-правового регулювання соціальних виплат військовослужбовцям, формулювання авторських дефініцій, та доведення потреби їх законодавчого впровадження, як своєрідних фінансових інструментів соціального захисту військовослужбовців в період воєнного стану, а також обґрунтування пріоритетних шляхів удосконалення компетенції Кабінету Міністрів України по їх регулюванню, як потужного суб'єкта фінансово-правового захисту. Серед наукових **методів** застосовано формально-догматичний метод пізнання – для опису та аналізу існуючих фінансово-правових норм, що регламентують право на соціальні виплати, як інструменту захисту; аксіологічні підходи – для визначення сутності фінансово-правового захисту, зокрема, "пільг", "гарантій", "компенсацій". Гносеологічний підхід – для дослідження правових засад реалізації компетенції Кабінету Міністрів України по фінансовому забезпеченню соціальних виплат військовослужбовцям. **Результати.** Визначені дефініції: "пільги", "гарантії", "компенсації", як інструменти фінансово-правового захисту, що мають своєрідні характеристики та запропоноване їх законодавче врегулювання, як потужного заходу задоволення особливих соціальних потреб військовослужбовців в умовах воєнного стану. Обґрунтовані шляхи удосконалення компетенції суб'єктів фінансово-правового захисту по їх впровадженню. **Висновки.** Показано, що фінансово-правовий захист військовослужбовців має на меті забезпечення їхнього достойного матеріального становища та соціального благополуччя. Це досягається шляхом встановлення відповідних норм і правил, які гарантують отримання соціальних виплат, пільг та компенсацій. Забезпечення адекватного фінансово-правового захисту військовослужбовцям має

велике значення для збереження мотивації та професійного потенціалу в армії. Це сприяє залученню та збереженню кваліфікованих кадрів, підвищує ефективність військових операцій та сприяє підтримці військової дисципліни та моралі.

Ключові слова: соціальні права; військовослужбовці; пільги; гарантії; компенсації; фінансовий захист

Problem statement. The state-guaranteed rights and freedoms of citizens of Ukraine are extended to military personnel, however, taking into account the importance of their activities, there is an urgent requirement to determine the legal basis for financing special social payments, i.e. fines, guarantees, compensation of rewards, etc., which are established by current legislation in order to protect their social needs. Taking into account the limited public financial resources directed to the social protection of servicemen and the competence of public administration bodies for their appointment and payments, it is urgent to clarify the specifics of the types of social payments and outline the powers for their financing, as a powerful means of the financial and legal protection of servicemen, which is guaranteed the state. The **purpose** of the work is to analyze the essence and peculiarities of the financial and legal regulation of social payments to military personnel, to formulate the author's definitions, and to prove the need for their legislative implementation as a kind of financial instrument for the social protection of military personnel during the period of martial law, as well as to substantiate the priority ways of improving the competence of the Cabinet of Ministers of Ukraine for their regulation, as a powerful subject of financial and legal protection. Scientific **methods** employed include the formal-dogmatic method of cognition, which is used for the description and analysis of existing financial-legal norms regulating the right to social benefits as a means of protection; axiological approaches, which are employed to determine the essence of financial-legal protection, including "privileges," "guarantees," and "compensations"; and a gnoseological approach, which is utilized to investigate the legal foundations for the implementation of the Cabinet of Ministers of Ukraine's competence in the financial provision of social benefits to military servicemen. **Results.** Defined definitions: "benefits," "guarantees" and "compensations", as instruments of financial and legal protection, which have unique characteristics and their proposed legislative regulation, as a powerful measure to meet the special social needs of military personnel in conditions of martial law. Reasoned ways of improving the competence of subjects of financial and legal protection for their implementation. **Conclusions.** It has been demonstrated that the financial-legal protection of military servicemen aims to ensure their decent financial status and social well-being. This is achieved through the establishment of relevant norms and rules that guarantee the receipt of social benefits, privileges, and compensations. Ensuring adequate financial-legal protection for military servicemen is of great importance for maintaining motivation and professional potential within the military. It contributes to the recruitment and retention of skilled personnel, enhances the effectiveness of military operations, and supports military discipline and morale.

Keywords: social rights; military servants; benefits, guarantees; compensation; financial protection

Постановка проблеми

Публічні фінансові ресурси, які спрямовуються на соціальний захист військовослужбовців в умовах воєнного стану, актуалізують потребу надання якісних соціальних послуг й поширюють їх види та вимагають стабільного правового регулювання. В сучасних умовах предметом наукового вивчення повинен стати фінансово-правовий захист, як діяльність держави, що охоплює правовідносини у сфері фінансування заходів з соціального захисту.

Так, С.М. Синчук вказує на важливість "сутнісно-видових ознак соціальних пільг у сфері соціального забезпечення. Такими є мета та форма надання соціальних пільг; відсутність відокремленої процедури реалізації права на соціальну пільгу та зобов'язаного компетентного органу спеціальної правосуб'єктності; супровідний характер відносин забезпечення соціальними пільгами" [1]. Разом із тим, на думку Р.О. Максимовича, будь-які соціальні пільги, що гарантуються в Україні, підлягають більш поглибле-

ному обґрунтуванню, та "теоретико-правовому аналізу юридичного змісту поняття "гарантії" соціальних та економічних прав і свобод людини та громадянина, а також дослідженню механізму їх реалізації [2].

С. Лахтадир підкреслює, і це на нашу думку є важливим, що "захист прав та свобод військовослужбовців прямо залежить від дієвої системи нормативно-правових актів, які закріплюють ефективні механізми реалізації цих прав і свобод". Він же вказує, "що рівень соціального забезпечення військовослужбовців не відповідає рівню затрат, які вони віддають, захищаючи нашу країну" [3]. В свою чергу, О.І. Шкуропацький зазначає, що "зادля вдалого реформування системи соціального захисту офіцерського складу Збройних Сил України, нашій державі необхідно активно використовувати досвід країн західної Європи та США, звертаючи увагу на особливості побудови як, управлінської, соціально-економічної складової цієї системи так і ідейно-емоційної, а також урахувати особливості українського суспільства" [4].

Таким чином, гарантовані державою права та свободи громадян України поширюються й на військовослужбовців, але їх особлива діяльність вимагає встановлення прав на спеціальні соціальні виплати. Згідно Закону України "Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей" (надалі – Закон № 2011-12), військовослужбовцям надаються певні законом визначені пільги, гарантії та компенсації у зв'язку з особливим характером їх служби, пов'язаною з захистом Вітчизни [5]. В такий спосіб, система соціального захисту військовослужбовців передбачає не лише загальні соціальні гарантії та допомогу, що надаються всім громадянам України, але й особливі види пільг, пов'язаних зі специфікою їх діяльності. Забезпечення особливих соціальних прав військовослужбовців залежить від бюджетного фінансування, тому необхідно вдосконалити відносини з фінансово-правовим захистом.

При цьому, законодавство України щодо фінансування соціальних прав військовослужбовців, як і інших особливо вразливих категорій громадян, все ще може містити недостатню фінансову базу, відсутність адекватності фінансування, нестабільність фінансування, обмежену охопленість, бюрократичні перешкоди та недостатню координацію.

Це законодавство нашоується на низку проблем внаслідок розбіжностей між визначеними видами соціальних виплат і джерелами їх фінансування. Пільги, гарантії та компенсації, як фінансові інструменти захисту особливих прав військовослужбовців, Закон № 2011-12 не тлумачить, а практика використання вказаних соціальних виплат свідчить про наявність й інших, які не визначені вказаним законом, а застосовуються, а саме – винагороди, одноразові грошові допомоги, додаткові грошові винагороди та інші. Проте, всі ці виплати гарантуються державою, забезпечуються бюджетним фінансуванням і потребують узгодженої процедури впровадження.

Колізії, неточності та розбіжності у чинному законодавстві щодо організації фінансування соціальних виплат військовослужбовцям залежать від встановлення змісту понять "пільги", "гарантії" та "компенсації", що застосовуються у чинному законодавстві, як засоби задоволення особливих соціальних прав військовослужбовців і правового регулювання процедур їх доведення до військовослужбовців.

Тому метою статті є визначення сутності та особливостей фінансово-правового регулювання

соціальних виплат військовослужбовцям, формулювання авторських дефініцій, та доведення потреби їх законодавчого впровадження, як своєрідних фінансових інструментів соціального захисту військовослужбовців в період воєнного стану, а також обґрунтування пріоритетних шляхів удосконалення компетенції Кабінету Міністрів України з їх регулювання, як потужного суб'єкта фінансово-правового захисту. Її новизна полягає в нових положеннях, нормах і практиці, що регулюють особливі соціальні виплати для військовослужбовців та як ці виплати забезпечують їх фінансовий та правовий захист. *Завданнями* статті є визначення загальної правової характеристики фінансування особливих соціальних виплат, сутності та значення "пільг" як об'єкту фінансово-правового захисту військовослужбовців, гарантії та компенсації як заходів фінансового забезпечення соціального захисту військовослужбовців, компенсації та інших соціальних виплат як засобів задоволення потреб військовослужбовців.

Загальна правова характеристика фінансування особливих соціальних виплат

Регулювання надання соціальних виплат військовослужбовцям Кабінет Міністрів України здійснює як за рахунок бюджетних коштів, коштів фондів соціального страхування, так і за рахунок коштів інших органів публічної адміністрації. Відповідно до Закону України "Про Кабінет Міністрів України" (далі – Закон про Кабінет Міністрів України), до його завдань належить виконання програм соціально-економічного розвитку країни, організація проведення державної політики в різних сферах суспільного життя, забезпечення розробки, розгляду, прийняття та виконання бюджетів усіх рівнів бюджетної системи, управління фінансуванням програм соціального захисту тощо [6].

При покладанні обов'язків із фінансування соціальних виплат за рахунок коштів Міністерства оборони, або правоохоронних органів, або інших військових формувань, порядок їх надання визначає Кабінет Міністрів України (ст.14 Закону № 2011-12). Наведені норми свідчать про компетенцію Кабінету Міністрів України щодо процедури надання соціальних виплат військовослужбовцям, проте чинне законодавство не встановлює сутності та особливості використання пільг, гарантії та компенсації як різновидів соціальних виплат, що призначені військовослужбовцям.

Чинне законодавство встановлює, що дер-

жавні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії, зокрема і виплати щодо задоволення особливих соціальних потреб військовослужбовців, можуть бути визначені, як законами України, так і іншими нормативно-правовими актами, зокрема, актами Кабінету Міністрів України, що на практиці нашоується на обмеженість потрібних фінансових ресурсів, які встановлюються бюджетним законом, проте не в достатньому обсягу, що потребує внесення змін в інші закони. Складається колізія щодо компетенції Кабінету Міністрів України з реалізації соціальних виплат, їх видів та обсягів фінансування видів соціальних виплат, що встановлюються нормами основного фінансового закону.

На ці неузгодженості в реалізації права на соціальний захист вказувалось при розгляді скарг у Конституційному суді України. Так, на думку судді Конституційного суду України Н. Шапталі "...внесення змін основним фінансовим законом України до інших законів, як підтверджує практика, у тому числі й соціальних, здійснюється через: а) зупинення дії окремих положень законів, які визначають, закріплюють і гарантують певні соціальні виплати і пільги окремим категоріям громадян; б) наділення Кабінету Міністрів України повноваженнями регулювати розміри соціальних виплат... така практика в Україні має місце, незважаючи на те, що Кабінет Міністрів України, як орган виконавчої влади, уповноважений приймати на розвиток існуючих законів нормативно-правові акти, підзаконного характеру..." [7, с.4]. Така негативна практика має місце в Україні з 1995 року й до сьогодні.

Отже, практика фінансування соціальних заходів, що склалася, потребує удосконалення, зокрема і шляхом законом встановлення видів виплат щодо задоволення особливих соціальних потреб військовослужбовців, що потребує тлумачення та визначення змісту цих соціальних виплат.

Сутність та значення "пільг" як об'єкту фінансово-правового захисту військовослужбовців

Значення "пільга" у Великому тлумачному словнику української мови визначається як "переважне право звільнення від певних обов'язків, право користування будь-чим, яке надається як виняток із загальних правил, встановлених законом" [8, с.378].

Аналізуючи соціальні пільги у сфері соціального забезпечення, С.М. Синчук, спираючись на погляди науковців та зважаючи на правоможно-

сті суб'єкта, розрізняє матеріальні та організаційні, соціальні пільги. До матеріальних він відносить заходи, що полегшують матеріальне становище окремих категорій осіб, оскільки частину грошових виплат держава бере на себе, а саме, соціальна податкова пільга, пільга на оплату житлово-комунальних послуг, пільги на придбання ліків та інші, а до організаційних, тобто, соціальних пільг – забезпечення житлом багатодітних сімей, пільговий вступ до вищого навчального закладу та інші [1, с.304].

Поділяючи цю позицію, слід зазначити, що матеріальні пільги потребують стабільного бюджетного фінансування, і визначаються тільки для певних категорій осіб та застосовуються у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України. Наприклад, застосування пільги військовослужбовцям та членам їх сімей щодо безоплатного поїзду залізничним, повітряним, водним та автомобільним (за винятком такси) транспортом у відпустку в межах території України можливо за умови, якщо розмір середньомісячного сукупного доходу сім'ї в розрахунок на одну особу за попередні шість місяців не перевищує величини доходу, який дає право на податкову соціальну пільгу у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України (п.3 ст.14 Закону № 2011-12).

У повноваженнях Кабінету Міністрів України реалізується право на регулювання пільг ветеранам, військовим, іншим особам щодо оплати житла та комунальних послуг, пільги щодо абонентної плати за користування квартирним телефоном, пільги щодо позачергового обслуговування в лікувальних закладах, аптеках, організаціях служби побуту та громадського харчування тощо. Фінансування цих та інших пільг встановлює Кабінет Міністрів України, оскільки Постанова Кабінету Міністрів України "Про порядок надання пільг, передбачених Законом України "Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту" встановлює, що витрати державних органів, органів місцевого і регіонального самоврядування, підприємств, установ і організацій, які пов'язані з наданням пільг, що передбачені законодавством, покриваються місцевими фінансовими органами на підставі розрахунків, поданих організаціями, шляхом перерахування коштів на їх рахунки в установах банків [9]. Оскільки пільги надають виключне право на особливі права при їх застосуванні, важливо законодавчо встановити, кому надається пільга і хто має право її застосовувати, адже на цього суб'єкта покладаються обов'язки з їх фінансування. Отже саме ці питання стають

предметом судових спорів. Таким чином, пільги, як засоби фінансово-правового захисту військовослужбовців, хоча, як дефініція, нормативно не визначені, але практика застосування та види, що встановлюються чинним законодавством, свідчать, що їх регулювання – компетенція Кабінету Міністрів України, а формування та розподіл публічних фінансових ресурсів на їх фінансування – Верховної Ради України.

Гарантії та компенсації як заходи фінансового забезпечення соціального захисту військовослужбовців

Гарантія (*garantie*) у перекладі з французького – це забезпечення, запорука [10, с.556]. В чинному законодавстві щодо соціального захисту військовослужбовців використовується поняття "гарантія", але визначення не міститься і за переліком видів соціальних виплат вони дорівнюють пільгам.

Відповідно до Закону України "Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії" встановлено: "державні соціальні гарантії – встановлені законами мінімальні розміри оплати праці, доходів громадян, пенсійного забезпечення, соціальної допомоги, встановлені законами пільги, розміри інших видів соціальних виплат, встановлені законами та іншими нормативно-правовими актами, які забезпечують рівень життя не нижчий від прожиткового мінімуму" [11].

Отже законодавець, по-перше, державні соціальні гарантії визначає як окремі показники рівня життя населення, що гарантуються державою, а саме – мінімальні розміри оплати праці, доходів громадян, пенсійного забезпечення, тощо, що фактично встановлює нижчий рівень якості життя особистості, оскільки повинні бути не нижче від прожиткового мінімуму. По-друге, ототожнює державні соціальні гарантії та пільги і інші види соціальних виплат.

На практиці діяльності органів соціального захисту поняття "державні соціальні стандарти" та "державні соціальні гарантії" також не розрізняються. На веб-сайті Міністерства соціальної політики України ці показники ототожнюються. Так, державні соціальні стандарти визначаються як "...встановлені законами, іншими нормативно-правовими актами соціальні норми і нормативи або їх комплекс, на базі яких визначаються рівні основних державних соціальних гарантій", а державні соціальні гарантії, це "встановлені законами мінімальні розміри оплати праці, доходів громадян, пенсійного забезпе-

чення, соціальної допомоги, розміри інших видів соціальних виплат, встановлені законами та іншими нормативно-правовими актами, які забезпечують рівень життя не нижчий від прожиткового мінімуму" [11]. Таким чином, уряд гарантує основні соціальні виплати на рівні мінімальних соціальних стандартів життя. Проте, ототожнення державних соціальних гарантій та державних соціальних стандартів, як це визначено Міністерством соціальної політики України на рівні мінімальних соціальних виплат, нівелює значення гарантії, як потужного фінансового засобу виконання державою функції захисту особливих прав військовослужбовців в умовах воєнного стану.

Відповідно до розділу III "Пільги ветеранам війни та гарантії їх соціального захисту" Закону України "Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту" визначено перелік пільг та інших виплат учасникам бойових дій, особам з інвалідністю в наслідок бойових дій та іншим особам, які законодавець і визначає, як гарантії, оскільки вони гарантуються законами та компетенцією органів публічної адміністрації, тобто дорівнює зміст поняття "пільга" та "гарантія" [12].

У Законі України "Про державні гарантії соціального захисту військовослужбовців, які звільняються із служби у зв'язку з реформуванням Збройних Сил України, та членів їхніх сімей" використовується дефініція "гарантія", підкреслюючи тим запоруку держави надати матеріальне забезпечення в особливих обставинах діяльності військовослужбовців, проте за сутністю визначаються види грошової допомоги [13].

Перелік вказаних гарантій, їх фінансування та регулювання при порівнянні з пільгами, які встановлює Закон України № 2011-12 та інші закони свідчить про їх ототожнення, не враховуюче те, що за змістом походження терміну "гарантія" – це запорука, а "пільга" – це особливе право на матеріальні виплати. Зміст вказаних норм, джерела виплат і компетенція органів публічної адміністрації при порівнянні підтверджує висновок про ототожнення "гарантій", "пільг", "стандартів", "нормативів" як засобів фінансово-правового захисту особливих соціальних прав, що встановлює чинне законодавство щодо фінансово-правового захисту військовослужбовців. Проте, використання дефініцій за призначенням є умовою забезпечення законності та правопорядку в державі.

Дефініція "гарантія" у юридичній науці широко використовуються у декілька значеннях і в різних правовідносинах наголос робиться на окре-

мих ознаках.

Так, при визначення гарантій соціальних та економічних прав людини та громадянина Р.О. Максимович визначає гарантії в теоретико-правовому аспекті, як правові гарантії захисту соціальних та економічних прав особистості, що забезпечуються чинним законодавством [2, с.115]. При з'ясуванні сутності гарантій захисту прав і свобод військовослужбовців С. Лахтадир доходить висновку, "...що рівень соціального забезпечення військовослужбовців не відповідає рівню затрат, які вони віддають, захищаючи нашу країну [14, с.20]. З'ясовуючи зміст інструментів фінансово-правової політики в країнах ЄС, О. Покатаєва, О. Гетманець, Л. Савченко, О. Буханевич, О. Монаєнко (Pokataieva, Getmanets, Savchenko, Bukhanevych and Monaienko, 2020) наполягають на фінансових гарантіях, як інструментах захисту прав громадян [15, с.1321].

Отже правові гарантії, або соціальні, або фінансові гарантії не можливо розглядати в окремих суспільних відносинах без врахування умов життя громадян, рівня розвитку країни та чинного фінансового законодавства.

Враховуючи надані визначення "гарантій" та тлумачення їх змісту у різних правовідносинах, слід визнати, що поруч з правовими гарантіями прав та свобод громадян, у юридичній науці використовується поняття "гарантії" в іншому значенні, як своєрідні засоби дотримання та виконання зобов'язань. Держава виступає гарантом фінансово-правового захисту військовослужбовців, що встановлюється Конституційними нормами. Виконання державою функцій гаранта фінансово-правового захисту військовослужбовців залежить від реалізації органами публічної адміністрації повноважень з приводу формування, розподілу, використання фінансових ресурсів, що надаються на грошові виплати, з організації та управління діяльності щодо охорони та захисту прав військовослужбовців на соціальні виплати, з можливістю безперешкодно здійснювати професійну діяльність, отримувати належне матеріально-технічне забезпечення, приймати нормативні та управлінські рішення. В цьому сенсі, потрібно звернути увагу, що, в Законі № 2011-12 розмежовується поняття правових і соціальних гарантій, що забезпечують реалізацію прав і свобод, а також задоволення матеріальних та духовних потреб військовослужбовців. Оскільки соціальні гарантії спираються на виплати, що фінансуються з бюджету або публічних фондів соціального забезпечення, доцільно відокремити фінансові гарантії, як за-

соби задоволення соціальних потреб військово-службовців.

Гарантії, як засоби виконання державою фінансових зобов'язань щодо задоволення матеріальних потреб військовим, виходячи з чинного законодавства, це ще один вид матеріальної допомоги. Проте, на відміну від пільги, гарантія, повинна мати не виключне, привілейоване право, а систематичне, матеріальне забезпечення окремих особливих соціальних прав.

Аналіз чинного законодавства та практики застосування визнаних державою виплат свідчить, що дефініція "гарантії" у відносинах з фінансування соціальних виплат використовується при визначенні видів грошових виплат, що спрямовані на забезпечення соціальних прав військовослужбовців при особливих обставинах (звільнення з військової служби, переїзді, пошуку роботи, житла, додаткова грошова винагорода, одноразова грошова допомога сім'ям загиблих, тощо), тобто мають фінансове, матеріальне призначення.

Отже, матеріальні гарантії, як засіб фінансово-правового захисту військовослужбовців – це засоби фінансового забезпечення дотримання особливих прав військовослужбовців, які гарантуються державою, реалізуються на підставі законодавства в повноваженнях органів публічної адміністрації з метою виконання державою зобов'язань по наданню соціальних виплат, які спрямовані на задоволення матеріальних потреб військовослужбовців.

Вказане визначення для удосконалення правового регулювання фінансово-правового захисту військовослужбовців доцільно ввести в статтю 12 "Гарантії соціального і правового захисту військовослужбовців та членів їх сімей" Закону № 2011-12 шляхом введення дефініції та зміни назви статті на "Гарантії соціального, правового та матеріального захисту військовослужбовців та членів їх сімей", що підкреслить особливості фінансування військовослужбовців та задоволення їх потреб.

Компенсації та інші соціальні виплати як засоби задоволення потреб військовослужбовців

Поняття "компенсація" також використовується в Законі № 2011-12, як гарантія правового та соціального захисту військовослужбовців та членів їх сімей, але на відміну від "пільг" та "гарантій", має інший зміст. За змістом "компенсація (від латинського *compesatio* – відшкодування) – це відшкодування, зрівноважування, винагорода за що-небудь, а також сума, яку сплачу-

ють як відшкодування, винагороду, покриття витрат, утрат" [3]. Дефініція "компенсація" не тлумачиться у чинному законодавстві, проте у деяких нормативних актах використовується як вид винагороди або окремих матеріальних виплат, що спрямовуються на відновлення порушених прав.

Компенсації, на відміну від пільг та матеріальних гарантій, мають значення при реалізації особливих соціальних прав військовослужбовців за умови їх адресності, визначеної спрямованості, що використовуються з метою відновлення порушеного права або його виконання. Застосування компенсації відбувається у разі відшкодування моральної або матеріальної шкоди, винагороди за невикористане право (право на відпустку, зростання цін, тощо).

Держава чинним законодавством гарантує військовослужбовцям достатнє матеріальне (продовольче, речове) і грошове забезпечення. Під час воєнного стану поліцейські, прикордонники та військові отримують додаткову винагороду у розмірі 30 тис. грн. на місяць. Розмір винагороди збільшується до 100 тис. гривень для тих, хто бере безпосередню участь у бойових діях. Сім'ї загиблих військовослужбовців отримують одноразову грошову допомогу в розмірі 15 мільйонів гривень. Звільнені військові отримують одноразову допомогу в розмірі 4 % виплат за кожен місяць служби, але не менше 25 % всіх виплат. Проте, в Уряді звернули увагу, що визначена грошова допомога потребує фінансування. Так, на думку, Р. Стефанчука, "будь-яка ініціатива, яку всі підтримують, повинна мати під собою фінансове обґрунтування, має бути фінансове джерело задоволення цієї потреби. Коли вноситься поправка, яка вартуватиме українському бюджету 180 мільярдів гривень на рік, а при цьому джерелом покриття передбачено всього 2 % від цієї потреби, маємо розуміти, що ці гроші десь треба знайти" [16].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Синчук С. М. Правові ознаки соціальних пільг у сфері соціального забезпечення. *Держава та право*. 2012. Вип. 66. С. 301–306.
2. Максимович Р. О. Нормативно-правові гарантії прав і свобод людини та громадянина в Україні: теоретико-правовий аспект. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія Право*. 2015. Вип. 32. Ч. 2. Том 1. С. 113–117.
3. Словник української мови. Академічний тлумачний словник (1970-1980). <http://sum.in.ua/s/kompensacija>
4. Шкуропацький О. І. Світовий досвід адміністративно-правового регулювання соціального захисту офіцерського складу збройних сил України. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія "Право"*. 2016. Вип. 22. С. 118–122. <https://periodicals.karazin.ua/law/article/download/9658/9177>
5. Про соціальний та правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей: Закон України від

Висновки

1. Військовослужбовці є особливою категорією громадян, які здійснюють важливі функції у суспільстві і піддаються певним ризикам та обмеженням у своєму житті. Оскільки вони виконують важливу роль у забезпеченні національної безпеки, належна увага до їх соціального захисту є важливим завданням для держави.

2. Пільги для військовослужбовців забезпечують фінансування виключних прав, матеріальні гарантії – задоволення соціальних прав на рівні соціальних стандартів з урахуванням особливих обставин, а компенсації визначають виплати за невикористані соціальні права. Спільним у цих засобах фінансово-правового захисту є: їх гарантування державою, конституційними нормами; джерело фінансування – бюджетний закон; порядок виплат, організація та управління що покладається на Кабінет Міністрів України та діяльність інших органів публічної адміністрації.

3. Потребує удосконалення правовий механізм встановлення та виплат пільг, гарантій та компенсацій, як засобів задоволення особливих соціальних потреб військовослужбовців, шляхом як надання дефініцій у чинному Законі № 2011-12, так і правом внесенням пропозицій Кабінетом Міністрів України до Парламенту щодо перерозподілу бюджетних коштів на фінансування заходів соціального захисту військовослужбовців, враховуючи воєнний стан країни.

Конфлікт інтересів

Автори заявляють про відсутність конфлікту інтересів.

Вираз вдячності

Стаття виконана відповідно до плану науково-дослідної роботи Харківського національного університету внутрішніх справ.

- 20.12.1991 № 2011–XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 15. Ст. 190.
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2011-12>
6. Про Кабінет Міністрів України: Закон України від 31.03.2023 № 794–VII. *Відомості Верховної Ради України*. 2014. № 13. Ст. 222. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/794-18#Text>
7. Шаптала Н. Гарантії забезпечення соціального захисту прав людини: практика Конституційного Суду України. <https://ccu.gov.ua/index.php?id=168064>
8. Великий тлумачний словник української мови / упоряд. Т. В. Ковальова. Харків: Фоліо, 2005. 767 с.
9. Про порядок надання пільг, передбачених Законом України "Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту: Постанова Кабінету Міністрів України від 16.02.1994 № 94. *Урядовий кур'єр*. 19.02.1994. № 29. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/94-94-n#Text>
10. Юридична енциклопедія в 6 т. /редкол. Шемшученко Ю. С. та ін. Київ: Укр. Енцкл., 1998. Т. 1; А–Г. 672 с.
11. Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії: Закон України від 05.10.2000 № 2017–III. *Відомості Верховної Ради України*. 2000. № 48. Ст. 409.
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2017-14#Text>
12. Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту: Закон України від 22.10.1993 № 3551–XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1993. № 45. Ст. 425.
13. Про державні гарантії соціального захисту військовослужбовців, які звільняються із служби у зв'язку з реформуванням Збройних Сил України, та членів їхніх сімей: Закон України від 15.06.2004 № 1763–IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2004. № 36. Ст. 444.
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1763-15>
14. Лахтадир С. Правові гарантії захисту прав і свобод військовослужбовців. *Підприємництво, господарство і право*. 2021. № 5. С. 17–21. <https://doi.org/10.32849/2663-5313/2021.5.03>
15. Pokataieva O., Getmanets O., Savchenko L., Bukhanevych O., Monaienko O. Instruments of Financial Legal Policy in the Countries of the European Union. *Journal Of Advanced Research in Law and Economics*. 2020. Vol. XI. Iss. 4(50). P. 1313–1322.
<https://journals.aserspublishing.eu/jarle/article/view/5336>
16. Соколенко Є. У Раді прокоментували додаткові виплати військовим ЗСУ. 21.04.2023.
www.unian.ua/war/u-radi-prokomentovali-dodatkovyi-viplati-viyskovih-zsu-12227451.html

REFERENCES

1. Synchuk, S. M. (2012). Pravovi oznaky sotsialnykh pilh u sferi sotsialnoho zabezpechennya [Legal features of social benefits in the field of social security]. *Derzhava ta pravo*, (66), 301–306 (in Ukr.).
2. Maksymovych, R. O. (2015). Normatyvno-pravovi harantiyi prav i svobod lyudyny ta hromadyanyna v Ukraini: teoretyko-pravovyy aspekt [Normative and legal guarantees of human and citizen rights and freedoms in Ukraine: theoretical and legal aspect]. *Naukovyy visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu. Seriya Pravo*, 32(2), Т. 1, 113–117 (in Ukr.).
3. *Slovnnyk ukrayinskoyi movy. Akademichnyy tлумachnyy slovnnyk (1970-1980)* [Dictionary of the Ukrainian language. Academic explanatory dictionary (1970-1980)]. <http://sum.in.ua/s/kompensacija> (in Ukr.).
4. Shkurovatsky, O. I. (2016). Svitovyy dosvid administrativno-pravovoho rehulyuvannya sotsialnoho zakhystu ofiterskoho skladu zbroynykh syl Ukrainy [World experience of administrative and legal regulation of social protection of officers of the armed forces of Ukraine]. *Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho universytetu imeni V. N. Karazina. Seriya "Pravo"*, (22), 118–122.
<https://periodicals.karazin.ua/law/article/download/9658/9177> (in Ukr.).
5. Pro sotsialnyy ta pravovyy zakhyst viyskovosluzhbovtziv ta chleniv yikh simey [On social and legal protection of servicemen and their family members]. *Zakon Ukrainy* (20.12.1991 No. 2011–12). *Vidomosti Verkhovnoyi Rady Ukrainy*, 1992, 15(190). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2011-12> (in Ukr.).
6. Pro Kabinet Ministriv Ukrainy [About the Cabinet of Ministers of Ukraine]. *Zakon Ukrainy* (31.03.2023 No. 794–7). *Vidomosti Verkhovnoyi Rady Ukrainy*, 2014, (13), 222.
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/794-18#Text> (in Ukr.).
7. Shaptala N. *Harantiyi zabezpechennya sotsialnoho zakhystu prav lyudyny: praktyka Konstytutsiynoho Sudu Ukrainy* [Guarantees of social protection of human rights: practice of the Constitutional Court of Ukraine]. <https://ccu.gov.ua/index.php?id=168064> (in Ukr.).
8. Kovalova, T. V. (2005). *Velykyy tлумachnyy slovnnyk ukrayinskoyi movy* [A large explanatory dictionary of the Ukrainian language]. Kharkiv: Folio (in Ukr.).
9. Pro poryadok nadannya pilh, peredbachenykh Zakonom Ukrainy "Pro status veteraniv viyny, harantiyi

- yikh sotsialnoho zakhystu [On the procedure for granting benefits provided for by the Law of Ukraine "On the Status of War Veterans, Guarantees of Their Social Protection]. Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy (16.02.1994 No. 94). *Uryadovyy kuryer*, (19.02.1994 No. 29). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/94-94-n#Text> (in Ukr.).
10. Shemshuchenko, YU. S. (Red.). (1998). *Yurydychna entsyklopediya v 6 t.* [Legal encyclopedia in 6 volumes]. Kyiv: Ukr. Entsykl., T. 1; A–H (in Ukr.).
 11. Pro derzhavni sotsialni standarty ta derzhavni sotsialni harantiyi [About state social standards and state social guarantees]. *Zakon Ukrainy* (05.10.2000 No. 2017-3). *Vidomosti Verkhovnoyi Rady Ukrainy*, (48), 409. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2017-14#Text> (in Ukr.).
 12. Pro status veteraniv viyny, harantiyi yikh sotsialnoho zakhystu [About the status of war veterans, guarantees of their social protection]. *Zakon Ukrainy* (22.10.1993 No. 3551-12). *Vidomosti Verkhovnoyi Rady Ukrainy*, (45), 425 (in Ukr.).
 13. Pro derzhavni harantiyi sotsialnoho zakhystu viyskovosluzhbovtziv, yaki zvilnyayutsya iz sluzhby u zvyazku z reformuvannyam Zbroynykh Syl Ukrainy, ta chleniv yikhnikh simey [On state guarantees of social protection of servicemen who are released from service in connection with the reform of the Armed Forces of Ukraine, and their family members]. *Zakon Ukrainy* (15.06.2004 No. 1763-4). *Vidomosti Verkhovnoyi Rady Ukrainy*, (36), 444. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1763-15> (in Ukr.).
 14. Lakhtadyr, S. (2021). Pravovi harantiyi zakhystu prav i svobod viyskovosluzhbovtziv [Legal guarantees of protection of the rights and freedoms of military personnel]. *Pidpryyemnytstvo, hospodarstvo i pravo*, (5), 17–21. <https://doi.org/10.32849/2663-5313/2021.5.03> (in Ukr.).
 15. Pokataieva, O., Getmanets, O., Savchenko, L., Bukhaneych, O., & Monaienko, O. (2020). Instruments of Financial Legal Policy in the Countries of the European Union. *Journal Of Advanced Research in Law and Economics*, XI, 4(50), 1313–1322 (in Ukr.). <https://journals.aserspublishing.eu/jarle/article/view/5336>
 16. Sokolenko, YE. (2023). *U Radi prokomentuvaly dodatkovi vyplaty viyskovym ZSU* [The Council commented on additional payments to the armed forces of Ukraine]. www.unian.ua/war/u-radi-prokomentuvali-dodatkovyi-viplaty-viyskovykh-zsu-12227451.html (in Ukr.).

ІНФОРМАЦІЯ ПРО СТАТТЮ (ARTICLE INFO)

Published in:

Форум права: 74 pp. 132–140 (1).

Related identifiers:

10.5281/zenodo.7699520

http://forumprava.pp.ua/files/132-140-2023-1-FP-Ilnytskyi.Kret_14.pdf

http://nbuv.gov.ua/UJRN/FP_index.htm_2023_1_14.pdf

License (for files):

[Creative Commons Attribution 4.0 International](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)

Received: 29.03.2023

Accepted: 24.04.2023

Published: 29.04.2023

Available online: 29.04.2023

Cite as:

Ільницький, М. С., Крет, Ю. М. (2023). Особливі соціальні виплати військовослужбовцям, як об'єкт фінансово-правового захисту. *Форум Права*, 74(1), 132–140. <http://doi.org/10.5281/zenodo.7699520>

Ilnytskyi, M. S., & Kret, Yu. M. (2023). Osoblyvi sotsialni vyplaty viyskovosluzhbovtziv, yak obyekt finansovo-pravovoho zakhystu [Special Social Payments to Military Servants as an Object of Financial and Legal Protection]. *Forum Prava*, 74(1), 132–140. <http://doi.org/10.5281/zenodo.7699520>